

Mravnost, autonomní a heterotomní morálka

Autor: Mgr. Jaromír JUŘEK

Kopírování a jakékoliv další využití výukového materiálu je povoleno pouze s uvedením odkazu na www.jarjurek.cz.

1. Mravnost

Mrav, morálka a etika

Tři slova, jež jsou v češtině k dispozici pro to, čím se řídí svobodné rozhodování a jednání, znamenala původně totéž: jak latinské *mos*, *moris*, tak řecké *éthos* znamenalo původně společný mrav. Slovo **mrav** je pak odvozeno od staročeského *nрав*, označujícího to, co se líbí nebo co je vhodné.

Jeho princip nebo „maximu“ lze vyjádřit zásadou **„dělej to, co se u nás dělá, a vyhýbej se tomu, co se nedělá“**. Tím se skutečně lidé řídí nejčastěji, například pokud jde o oblékání nebo účes, o chování při jídle, o zdvořilost a slušnost, jak se to v dětství naučili. Už ve starověku si však někteří všimli, že někdy se člověk má většinou vzepřít, jako to učinil například Sókratés před soudem. Ještě zřetelněji to vyjadřuje Bible: Nepřidáš se k většině, když páchá zlo.

Tento rozdíl mezi kolektivním „mravem“ a individuální morálkou vyjádřil jasně Hegel a po něm například Paul Ricoeur, který si také všiml, že morálka se často vyjadřuje pomocí zákazů, například v biblickém Desateru. Morálka v tomto užším a přesnějším významu potom znamená individuální přesvědčení o tom, co člověk dělat nemá – dokonce i kdyby to ostatní dělali. Německý sociolog Niklas Luhmann proto říká, že morálka i právo jsou „kontrafaktické“: platí, i když je někteří porušují.

Baruch Spinoza – a po něm řada dalších – kromě toho ukázali, že pokud člověk jedná s rozmyslem, řídí se nejenom pravidly a zákazy, ale především tím, po čem touží a co hledá, čili nějakým cílem. Pro tuto třetí „vrstvu“ můžeme podle něho použít slovo „etika“, i když tato terminologie není mezi filozofy obecně přijata. Gilles Deleuze dokonce postavil takto chápanou etiku proti morálce, kterou chápal jen jako „heteronomní“, a tedy utlačující a zotročující.

Pokud bychom však lidský život ve společnosti přirovnali k provozu na silnicích, je zřejmé, že každý účastník se sice řídí nějakým cílem, na druhé straně však musí předpokládat, že nejen on sám, ale také ostatní se řídí „vnějšími“ pravidly a zákazy silničního provozu - jinak by se na silnici patrně neodvážil. Na tomto příkladě je patrné, že dobře stanovená a dodržovaná pravidla („morálka“) jeho svobodu nejen neomezují, ale naopak provoz a tím i dosažení cíle teprve umožňují.

S morálkou úzce souvisí právě i pojem **mravnost**. S tímto pojmem se okrajově setkáme i ve vztahu morálky a práva. Přímý odkaz na morálku se v právu objevuje např. prostřednictvím dobrých mravů.

2. Autonomní a heteronomní morálka

Rozlišení na **morálku autonomní a heterotomní** můžeme spatřit u I. Kanta (německý filosof, jeden z nejvýznamnějších evropských myslitelů a poslední z představitelů osvícenství). Jeho Kritikou čistého rozumu začíná nové pojetí filosofie, zejména v epistemologii (teorii poznání) a v etice. Kant významně ovlivnil pozdější romantické a idealistické filozofy 19. století a novější filosofii vůbec.

Autonomní morálka (z řec. *autos* = sám, *nomos* = zákon) říká, že důležité je hledisko prospěchu toho, kdo jedná; autonomní etiky vycházejí z vnitřní svobody a odpovědnosti jedince.

Heteronomní morálka (z řec. *heteros* = jiný, *nomos* = zákon) se používá k označení morálních systémů, které předpokládají, že mravní zásady mají svůj zdroj mimo lidský svět a že jsou lidem dány nezávisle na jejich zájmech a společenských cílech (např. náboženství)

Obsah

 1. Mravnost	2
 2. Autonomní a heteronomní morálka	2